Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (2008) 1, 65-74

IRAK SAVAŞI SONRASI DÖNEMDE GLOBAL SİYASETTE DEĞİŞEN/DÖNÜŞEN STRATEJİK PARAMETRELER

M. Zeki DUMAN*

Anahtar kelimeler:
Körfez Savaşı, Amerikan Politikası, Tek Kutuplu Dünya Düzeni, Meşruiyet Sorunu, Birleşmiş Milletlerin Geleceği

Key words:
Gulf War, American Politics, Monopolar World Order, The Crisis of Legitimacy, The Future of United Nations

Özet

Bu makalede, Irak (Körfez) Savaşı'nın Ortadoğu denkleminde yarattığı bölgesel düzeyli bazı sosyo-politik sonuçlarla, petrol jeopolitiğinin yarattığı uluslararası çatışma ve gerginliklerin global siyasette meydana getirdiği iki önemli sonucu üzerinde duracağım. Temel iki savımı da oluşturan bu sonuçlar, Ortadoğu'nun gelecekteki küresel politik oluşumlara yapacağı etkilerin izdüşümlerini de belirleyecektir. Söz konusu savlarım;

1- Körfez Savaşı, sadece bölgesel ağırlıklı bir çatışma alanıyla sınırlı tutulmasının ötesinde, yarattığı sonuçlarla dünya siyasi tarihinde bir dönüm noktasını teşkil etmiştir. ABD'nin tek kutuplu bir dünya düzenine geçişte uluslararası meşruiyet arama kaygısını ortadan kaldırarak, uluslararası güvenlik kurumlarının varlığını tartışılır hale getirmiştir. Bu durum aynı zamanda dünya barışını tehlike sokmuş, ABD'nin artık dizginlenemeyen işgalci tutumunun engellenmesini sağlayacak her türlü gücün işlevsiz kalınmasına yol açmıştır. Dolayısıyla Körfez savaşı, uluslararası hukuk normlarının fonksiyonelliğini yitirdiğini ve gelecekteki siyasal konjonktürün kaotik bir düzene doğru yönelmeye başladığını göstermiştir.

2- Körfez Savaşı, teorik temelleri, II. Dünya Savaşı'ndan sonra atılan ve 1989 Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla da pratik olarak hayata geçirilen, Yeni Dünya Düzeni projesine geçişte ilk adımı oluşturmuş; bölge, farklı yapısal özelliklerine göre parçalanma, bölünme ve dağılma sürecine sokulmuştur. Bu durum, komşu devletleri ciddi biçimde rahatsız ederek, bölgesel ağılıklı yeni jeopolitik stratejilerin gündeme gelmesini de zaruri kılmıştır.

Abstract

Strategic Parameters Changed/Transformed in the Global Politics After the War in Iraq

In this article, two important consequences brought about by international conflicts and tensions on a global scale in the world's politics and triggered by petrol geopolitics rather than regional socio-politic consequence will be scrutinized.

The fist gulf war has become one of the most important cornerstones in the world's history due to the consequences brought about, let alone being a region based conflict. This war has annulled the international legitimacy of U.S. in its bid to pass a monopolar world order and

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, İzmir.
e-posta: zekiduman@yahoo.com

caused international security agencies. This has also jeopardized the world peace; and any intervention to prevent the unbridled strength of U.S. has turned out to be disfunctional. This war has also brought under the daylight that the international juriciary norms have lost their functionality and the political conjuncture in the future is heading towards a chaotic world order.

The second gulf war has constituted the first step to the New World Order Project, whose theoretical bases were set after the II. World War and put into practice after the demolition of Berlin War in 1989. The region has undergone a process of disintegration, division and chaos. This has seriously affected the neighboring countries and gave way to developing new geopolitical strategies. Therefore some serious socio-political consequences will also prevailing with the advent of struggler put to the stage by global petrol with the gulf war.

1. Körfez Savaşıyla Birlikte ABD'nin Uluslararası Alanda Ortaya Çıkan Meşruiyet Sorunu ve Birleşmiş Milletlerin Geleceği

Şu an itibariyle dünyamız tarihsel kırılmanın eşiklerinden birini, maalesef eski alışık olduğumuz bir sınama biçimiyle (savaşla) yaşamaktadır. İnsanlığın "ontolojik kaygıları" nın (Giddens, 1998: 92) yarattığı güvensizlik, belirsizlik ve emniyetsizlik (Bauman, 2000: 14) ortamı, George Lucas'ın veciz deyişiyle; "Tanrı'nın terk ettiği, fakat onun çığırtkan havarilerinin cirit atmayı sürdürdüğü parçalanmış bir dünyada yaşamakta olmamız gerçeği (Said, 2004: 3), kendisini savaşla dışa vurmaktadır. Günümüzde artık savaş ve savaş üzerinden beslenen yıkıcı kültür, aynı zamanda politik tahakküm kurmanın da yegâne ölçütü haline gelmektedir. Bu açıdan, içinde bulunduğumuz dönemin özgüllüğünü, "savaşın güç sıralamasının en son öğesi olmaktan-yani son çare olarak kullanılacak ölümcül güç olmaktan-, ilk ve başlıca öğesi olmaya geçmesi, bizzat siyasetin temelini teşkil etmiş" (Hardt ve Negri, 2004: 39) olmasında aramalıyız.

Modern dönemin siyaset ilişkilerinde savaşların meşruluğu, mevcut uluslararası hukuk kuralları içinde oluşturulmuş olan kurumsal örgütlerle sağlanmaya çalışılmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra benimsenen bu strateji, soğuk savaşın bitimine kadar genel geçer bir teamüle dönüşmüştü. Bu denge, 1989'da Berlin Duvarının yıkılması ardından yaşanan Varşova Paktının dağılması ve Amerika'nın tek kutuplu bir dünya düzenini hayata geçirmesiyle bozuldu.

Dünyadaki siyasal dengeleri bozan bu gelişmeler, özellikle ABD'nin, 1980'lerden sonra dünya üzerinde tek kutuplu bir dünya gerçekliğini yaratmaya çalışması, yeni adı altında "post kolonyal" bir siyasi yapılanmaya gitmesi, yeraltı rezervlerini sömürmeye başlaması, beraberinde yeni bir "dünya düzeni"ni (World Order) ortaya çıkardı. Bu düzen, stratejistler tarafından iki farklı şekilde değerlendirildi. Kimi çevreler, egemen güç olan ABD'nin, bundan sonra dünyaya barış ve demokrasi getireceğini iddia ederken, aksi düşünenler de tek kutuplu bir siyasal düzenin

kargaşaya, tahakküme ve yeni askeri çatışmalara yol açabileceği endişesini dile getirdiler. Ancak, bu görüşler bir yana çoğu kişinin hemfikir olduğu husus, bu yeni siyasal yapılanmanın aslında ABD'nin mevcut ekonomik, politik ve askeri egemenliğini, uluslararası alandaki stratejik çıkarlarını sağlamayı amaçlayan politik bir restorasyondu.

Bu süreçte ortaya çıkan yeni siyasal dengesizlikler (çift kutuplu dünyanın yıkılması), ardında kurulmaya çalışılan yeni dengeler (tek kutuplu bir dünya projesi) başta ABD olmak üzere gelişmiş Batı'lı ülkeleri endişelendirdi. Dünyanın başta ekonomik parametreleri olmak üzere askeri ve siyasi gücünü elinde bulunduran ABD, bu süreci tek başına belirlemeye çalıştı/çalışıyor. Burada karşımıza çıkan üç önemli soru/sorun var.

Birincisi, ABD, uluslararası ilişkiler ve dış politikada özellikle de Irak Savaşı nedeniyle kaybettiği uluslar arası meşruiyetini nasıl yeniden kurmaya çalışacaktır? İkincisi, ABD, tek kutuplu bir dünyada mevcut egemenliğini idame ettirmede nasıl bir stratejik yapılanmaya gidecektir? Ve üçüncüsü, ABD, dünyaya çekidüzen vermeye çalışırken karşısına çıkabilecek güç veya güç odaklarına karşı nasıl bir askeri-politik tavır takınacaktır? Aslında bu soruların cevabı, Körfez Savaşı sürecinde işleyen/işleyemeyen uluslararası hukuk/hukuksuzluk kısmen de olsa ortaya çıkardı. Bu açıdan Körfez Savaşı, küresel siyasetin jeopolitik, jeokültürel ve jeostratejik konumlanışını ve gelecekteki işleyişinin ipuçlarını da vermiş oldu.

Körfez Savaşı ve ardında yaşanan gelişmeler, dünyanın yaşadığı siyasal istikrarsızlık, ülkeler arasında var olan ihtilaflar, başta Ortadoğu bölgesi olmak üzere Yakın Doğu ve Orta Asya toplumlarını derinden etkileyeceğe benziyor. Küreselleşme süreci ve bu sürecin başaktörleri de (özellikle uluslararası silah üreten firmaları) bu tozlu ve bulutlu ortamdan nemalanıyorlar. İçinden çıkılmaz hale gelen çatışmalar ve her geçen gün daha da insan ve mal kaybına yol açan savaşlar karşısında artık kimse de duramıyor. Nasıl duracağını da bilmiyor. Bauman'ın deyişiyle; günümüzde "hiç kimse artık kontrolü elinde de tutamıyor. Daha kötüsü, bu koşullarda, "kontrolü elde tutmanın" neye benzeyeceği de açık değil. Eskiden olduğu gibi, bütün düzen sağlama girişimleri ve eylemleri yerel ve bir mesele etrafında örgütlenmiş durumdaydı; ancak bir bütün olarak insanlık için sesini yükseltecek ya da sesini yükselttiğinde insanlık tarafından dinlenecek ve itaat edilecek kadar mağrur bir güç de yok artık. Herkesin rıza göstereceği, küresel işlerin bütünselliğini kavrayıp açıklayabilmemizi sağlayacak tek bir olgu da kalmadı." (Bauman, 1997: 69).

Bu açıdan Amerika, ne sesi dinlenebilecek ve güvenilebilecek muktedir bir müttefik olabilir ne de karşı çıkılacak kadar da mağrur bir güç ortaya çıkabilir. Artık ABD, zengin yeraltı kaynaklarına sahip olmayı, stratejik müttefikler oluşturarak varolan hegemonyasını artırmayı temel politika haline getirmiştir. Nitekim dışişleri eski bakanı Colin Powell'a göre ABD, "mahallenin kabadayısı olmak zorundadır. Dünyanın geri kalan kesimi bunu memnuniyetle karşılayacaktır,

çünkü ABD'nin, bu gücü istismar etmeyeceğine güvenilmektedir." (Harvey, 2003: 68). Dış politikasını da bu amaç üzerine kuran ABD, bunun için her türlü yolu denemekten çekinmeyecektir. Başka bir deyişle; ABD'nin artık dış politikasını belirleyecek olan temel strateji, emperyalizmden sınır tanımayan bir imparatorluğa doğru evrilmek olmuştur.

Negri, Amerika'nın bu küresel siyasetinin gelecekteki vizyonunu "imparatorluğa koşan devlet" teziyle açıklıyor ve ABD'nin bu yeni imparatorluk projesini, klasik imparatorluğun egemenlik biçiminden farklı bir dinamik sağladığına inanıyor. Çünkü ona göre, "emperyalizmin aksine imparatorluk artık, toprak temelli bir iktidar merkezi yaratmadığı gibi sabit sınırları ya da engelleri de tanımıyor. İmparatorluk, giderek bütün yerküreyi kendi açık ve genişleyen hudutları içine katmakta olan merkezsiz ve topraksız bir yönetim aygıtı oluyor. İmparatorluk, değişken komuta ağları yoluyla melez kimlikleri, esnek hiyerarşileri ve çoklu mübadeleyi idare ediyor. Emperyalist dünya haritasındaki ayrı ulusal renkler, imparatorluğun küresel gökkuşağı içinde erimekte ve kaybolmaktadır." (Hardt ve Negri, 19).

ABD, bu yeni imparatorluk, -PaxAmerikana- yolunda çabalarken, modern çağın uluslararası hukuk sistemini oluşturan Uluslararası güvenlik kurumları/kurallarını ve muhalif güçlere karşı da acımasız ve hukuk tanımaz bir politika izliyor. Nitekim ABD, Ortadoğu'da özellikle de Körfez Savaşıyla Irak'a karşı yürüttüğü acımasız savaşta uluslararası meşruiyeti tanımadığını beyan etmiştir.

Ancak, ABD'nin, Negri'nin kurguladığı imparatorluk misyonunu taşımaya başlayalı on yıl geçmeden çöküş emarelerini de göstermeye başlamıştır. Artık bu dünyanın jandarmalığına soyunan ABD, yüklendiği bu ağır ve meşakkatli işin altında ezilmekte; ezildikçe sömürge politikalarını yoğunlaştırmaktadır. Bu ağır sorumluluğun bedelini, Arap devletçiklerine ödetmeye çalışan ABD, uzaktan da olsa gelebilecek herhangi bir tehdit karşısında hiçbir uluslararası hukuk kuralını tanımayacağını bütün dünyaya ilan etmiştir. Bu bağlamda, ABD'nin Irak Savaşı'nda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden izin almadığı/ alamadığı ve başta NATO olmak üzere Avrupa Birliği üyeleri ile Çin, Rusya ve Japonya'nın karşı çıkmasına rağmen savaşa girişmesini bu açıdan değerlendirmek gerekiyor.

1945'ten sonra ABD'nin öncülüğünde kurulan ve dünyayı daha adil ve yaşanılır kılmak amacıyla oluşturulan Birleşmiş Milletler, uluslararası hukukunun bizzat ABD tarafından çiğnenmesinin pek önemi olmadığı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası karar mekanizmalarında her zaman ABD'nin son sözü söyleyen ülke olduğunu tescil eden kurum olmuştur. Nitekim ABD, istediği kararları anında çıkartmakta hiç gecikmemiştir. ABD, BM'den Vietnam'a (1965)'te saldırı kararını bir haftada, 1991'deki Körfez Savaşı içinse bir ayda çıkartmıştır. Bosna-Hersek'te Sırplara havadan müdahale kararını da birkaç saatte, 11 Eylül sonrasında Afganistan'a müdahale kararını ise bir gecede çıkartmayı başarmıştır. Buna karşın; Filistinlilerin, uluslararası arenada bağımsızlıklarının tanınması yolunda yaptıkları iki başvuruyu da ABD, veto etmiştir. Bu gerçeklikler göz önünde

dururken; Birleşmiş Milletler Örgütünün, ABD için nihai anlamda ciddiye alınacak bir karar mekanizması olmadığını söyleyebiliriz ki zaten Körfez Savaşı bunu göstermiştir.

Dolayısıyla ABD için Birleşmiş Milletler, saldırı ve müdahale isteklerini uluslararası siyaset arenasında meşrulaştıracak bir kurum işlevini görmektedir. BM, ABD'nin "vetoları ve boş sandalyeleri politikasıyla etkinliğini yitirmiştir." (Luneau, 2001:279). Aslında ABD'nin BM, NATO gibi uluslararası kurumlarla olan ilişkisinde; ortak karar çıkaramayacağını bildiği durumlarda yerine göre bu kurumları by-pass etmeye çalışması yeni uyguladığı bir politika değildir.

ABD, II. Dünya Savaşı sonunda savaştan çıkan ülkelerin BM'nin bütçesinin karşılanmasına yeterli mali katkıyı yapmayacakları gerekçesiyle örgüt bütçesinin çoğunu kendi üzerine almıştır. Bu durum ABD'nin aynı zamanda BM'nin kararları üzerindeki etkisinin diğer üye ülkelerden daha fazla olduğu/olacağı anlamına geliyor. Hatta ABD, II. Dünya Savaşı sonrasında başta Almanya ve İngiltere olmak üzere birçok Avrupa ülkelerine yardım adı altında mali destek sağlayarak siyasal liderliğini pekiştirmiştir (Chomsky, 2002: 11). 1970'li yıllara kadar BM'yi aktif olarak kendi stratejik amaçları çerçevesinde kullanan ABD, bu yıllardan başlayarak BM'nin ekonomisine getirdiği yükü eleştirmeye, özellikle BM'nin gelişen üçüncü dünya ülkelerine yaptığı yardımları savurganlık olarak nitelemiştir.

Özetle; PaxAmericana yolunda yeni bir dünya düzeni kurmak amacıyla yapılan Körfez Savaşı, bir tarafta ABD'nin küresel egemenliğini pekiştirirken öte tarafta barışı sağlama misyonu olan BM'nin miadını doldurduğunu göstermiştir. Böylelikle, uluslararası barış, adalet ve güvenliği tesis etmekle görevli Birleşmiş Milletlerin, yapısal ve işlevsel rolü de kalmamıştır. Bu tespitten hareketle, egemen gücünü çıkarsal ilişkilerini sağlamada hiçbir uluslararası kural tanımadan yapmaya kalkışan ABD'nin gerçekleştirdiği müdahale ve saldırılarda meşruluk ilkesini aramanın da hiçbir anlam/önemi olmadığı tüm dünya ülkeleri nezdinde, Irak savaşıyla tescil edilmiştir.

2. Körfez Savaşı'nın Global Siyasi Sonuçları ve Amerikan Stratejisinde Değişen Temel Parametreler

1990'ların başında Berlin Duvarı'nın yıkılması ardından, Rusya'nın çökmesiyle çift kutuplu dünyanın yerine, tek kutuplu bir dünya düzenine geçişte ilk adım olarak da nitelendirilebilecek bir savaş (Körfez Savaşı) yaşandı. Körfez savaşı bu açıdan, sadece iki devlet arasında yaşanmış olan sıcak bir çatışma olarak değerlendirilemez. Bu savaşla ABD, kendi egemenliğinde kurmayı düşündüğü "yeni-dünya düzeni"nin ilk adımını atmıştır. Nitekim Gerge Bush, Körfez Savaşını, "dünyaya daha adil, demokratik ve özgürlüğü getirecek "yeni bir düzen" olarak tanımlamıştır.

ABD, bu savaşla yeni bir uluslararası düzenin geçiş sürecini de başlatmıştır. Körfez savaşı, bu açıdan "sadece Saddam'a değil, uluslararası ekonomi politik rekabet

gücü kazanan Almanya ve Japonya gibi diğer küresel aktörlere ve Soğuk Savaş'ın bitmesi ile birlikte ortaya çıkan dinamik konjonktürü kullanarak güç denklemindeki ağırlığını artırmak isteyen diğer bölgesel güçlere de mesaj vermiştir. ABD'nin kurmaya çalıştığı yeni düzen açısından ele alındığından Körfez Savaşı'nın ana hedefi, küresel düzenin bizatihi kendisi ile ilgilidir. Kurulması düşünülen Yeni Dünya Düzeninin kritik alanı, Doğu Bloku'nun dağılması ile birlikte tek süper güç olarak uluslararası sistemin garantörlüğü misyonunu üstlenen ABD'nin, bu garantörlüğün getireceği operasyonel maliyet ile uluslararası ekonomi-politik güç dağılımı arasındaki denge meselesidir." (Davutoğlu, 2002a: 344).

Bu noktada Körfez Savaşı, Irak'ın işgal ve ilhak edilmesi dışında Amerika'ya rakip olabilecek ülkelere de özellikle Almanya ve Japonya'ya gizliden bir mesaj verilmiştir. Burada söz konusu ülkelere, gelişen ekonomik güçlerinin Ortadoğu petrollerinin denetim yetkisini/hakkını veremeyeceği bilgisi verilmiştir (Davutoğlu, 2002b:27). Bu açıdan ilk post-modern savaş olarak da kabul edilen Körfez savaşı, "ne Saddam ne de Saddam'ın sahip olduğu iddia edilen kitle imha silahları yüzünden çıkmıştır. Asıl mesele, tamamen kontrol altına alınmış, kayıtsız, şartsız teslim olmuş bir dünyanın kurulmasıdır. Bunun için de kendisine direnebileceklerin hayat damarı olan enerji kaynakları ve özellikle de petrol kuyuları ele geçirmek istenmesidir." (Şahin, 2003: 8).

Çünkü Ortadoğu'nun denetim altında tutulması doğal olarak petrol kaynakları üzerindeki kontrolün de sağlanmasını kolaylaştıracaktır. Harvey'e göre aslında Irak'ın işgali bundan öte çok daha derin anlamlar taşımaktadır. Ona göre bu işgal, sadece petrol üzerinde kontrolü ele geçirme girişimi olmanın ötesinde Polonya'dan Balkanlar'a kadar oluşturduğu ittifaklarla birlikte, ABD'ye en azından bir Avrasya devletinin güçlenmesini engellemek için önemli bir jeostratejik avantaj sağlamıştır (Harvey, 72-3).

Amerikan'ın resmi politikalarına karşı muhalif kimliğiyle öne çıkan Chomsky de, Körfez Savaşını sadece Amerika'nın basit bir askeri operasyonu olarak değerlendirilememesi gerektiğini belirtiyor. Sorunun, aslında bir Doğu ve Batı toplumları arasında yaşanan egemenlik mücadelesi ve özellikle de Batı uygarlığının dizginlenemeyen tahakkümünden kaynaklandığı görüşünü savunuyor. Ona göre bu savaş, "Batı uygarlığının en zayıf yanları olan dizginsiz bir egemenlik peşinde koşma arzusundan, yüksek teknolojiye dayalı askeri kudretine duyduğu marazi hayranlıktan, 'yabancı kültürlere duyarsızlığından, korkun şovenliği'nden kaynaklanmıştır (Chomsky, 2000: 21).

Bu açıdan Körfezde görevlendirilen Amerikan güçlerinin önemli bölümü, sadece kurulan dünya düzenini değil, bölge petrolü üzerindeki egemenlik kurma arzusunu temsil ettiler. Asıl ilgi petroldü. Nitekim Amerikan eski başkanlarından Nixon 7 Ocak 1991'de New York Times'ta şunları yazıyordu:

"Biz oraya demokrasiyi müdafaa etmek için gitmiyoruz, çünkü Kuveyt demokratik bir ülke değildir ve o bölgede demokrasi ile idare edilen bir ülke de yok. Biz

oraya bir diktatörlüğü yıkmak için gitmiyoruz. Aksi takdirde Suriye'ye gitmezdik. Biz oraya milletlerarası meşruiyeti savunmak için de gitmiyoruz. Biz oraya gidiyoruz ve bizim oraya gitmemiz lazım, zira bizim hayati menfaatlerimize dokunulmasına asla müsaade etmeyiz." (Garaduy, 2002: 63). Irak'a yapılan müdahale sonunda dönemin Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'ın söyledikleri de bu açıdan dikkat çekicidir. Ona "ABD'nin Irak'a karşı uyguladığı uluslararası yaptırımların sonucu olarak 500.000 Irak'lı çocuğun ölümünü haklı çıkarmak mümkün mü?" sorulduğunda, "Bu bedele değdiğini düşünüyoruz." yanıtını vermiştir." (Arnove, 2003: 442).

"Eğer Birleşmiş Milletlerin Irak'taki kayıp sayısına ilişkin tahminleri yaklaşık olsa bile doğruysa, Saddam Hüseyin'i iktidardan düşürmek ve askeri gücünü zayıflatmak için uygulanan ve şimdiye kadar sonuçsuz kalan ekonomik yaptırımların, Irak'ta, tarihte kitle katliam silahları olarak adlandırılan silahlarla ölen tüm insanların sayısından daha fazla ölüme yol açtıkları iddia edilebilir." (Achcar, 2002: 19-20).

Körfez savaşının önemini, ABD'nin, kendi ulusal saiklerinden hareketle değil; küresel hak adına, uluslararası adaleti sağlayabilecek tek güç olarak tarih sahnesine çıkışından geldiğini iddia eden Hardt ve Negri'nin iddialarının aksine, bu savaş ABD'nin küresel hegemonyasını sürdürmek için giriştiği modern emperyalist bir girişim olarak okumak gerekir.

Aynı şekilde, dünyanın en önemli petrol rezervlerinin Ortadoğu bölgesinde, (%53) olması, Irak'ta ise günlük 6,5 milyon varil petrol üretim kapasitesiyle dünyanın ikinci önemli petrol rezervine sahip olması Körfez Savaşı'nın esas nedenini oluşturmuştur. Aslında "Dünya petrol kaynaklarını Amerika Birleşik Devletleri'nin kullanımına geçirmek etrafında cereyan eden Amerikan politikaları ve kampanyaları, İkinci Dünya savaşı sonrası Amerikan yönetimlerinin dış politikalarında hep ön planda geldi. 1980 yılında açıklanan Carter Doktrini, "İran Körfezi petrol kaynaklarının korunması Amerika Birleşik Devletlerinin güvenliği açısından son derece önemlidir. Dünya petrol kaynaklarının kontrolümüz altında tutulması bir ulusal güvenlik sorunudur. Bu yöndeki tehditleri bertaraf etmek amacıyla, askeri güç dâhil olmak üzere, elimizdeki bütün kaynakları seferber etmeye hazırız" demektedir" (Gökay, 2002: 173).

ABD'nin Ortadoğu'yu yeniden yapılandırma uğraşını sadece Irak'la sınırlı tutmamak lazım. Nitekim ABD yönetimi bu konuda uzun vadeli planları olduğunu beyan etmekten çekinmemektedir. Bu planda İran özel bir yer tutmaktadır. Çünkü İran, iki açıdan ABD'nin bu saldırgan politikalarını bozmaktadır; Birincisi İran, hem Ortadoğu coğrafyasında tarihsel ve kültürel açıdan kadim bir uygarlığı hem de bu uygarlıkla yoğrulmuş Şii mezhebinin yegâne devletini temsil etmektedir.

İkincisi, İran, Irak gibi kolay lokma olmayacağının sinyallerini vermiştir. İran, gerek dünya petrol yaklaşık yüzde 60'ını barındırması, nükleer başlıklı silah

üretimine yatırım yapması, gerekse başta Rusya Fedeasyonu olmak üzere Çin ve Hindistan'la yakın işbirliği içinde bölgede bir güvenlik çemberini oluşturmaya çalışması, söz konusu ABD'nin Ortadıoğu'ya ilişkin uzun erimli planlarını bozmaktadır. Bu açıdan İran, ABD'nin öncelikli bir dış sorunu olmaya devam edecektir.

Amerika'nın "ya bendensin ya da düşmanım" politikasını 2001 tarihinden sonra bilfiil uygulamaya koymuştur. Örneğin 11 Eylül'den sonra İran'ın Amerika'yla daha yakın ilişkiler kurmaya çalışması, 11 Eylül'le hiçbir bağlantısının bulunmadığını beyan etmesi hatta yapılan saldırıyı ilk kınayan ülkelerin başında gelmesi bile, İran'ı ABD'nin gözünde sevimli kılmamıştır. Bush, düşman kategorisine Irak ve K.Kore ile birlikte İran'ı da katmıştır. ABD, bu yöndeki politikasını şu gerekçelere dayandırmaktadır.

1- İran kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlar geliştirmek için büyük çaba harcıyor, İran bugün güçlü bir füze sistemine sahip olmuştur.
2- Tahran'da ordu, güvenlik güçleri istihbarat teşkilatı, hala devrimi ihraç etmek isteyen radikal kesimin kontrolündedir. Bu, İran'ı terörist örgütlere destek vermesi beklentisini yaratıyor.
3- İran'ın Afganistan'ın batısında kendisine taraftar kabileleri silahlandırması ve bu bölgeyi kendi nüfuzu altına almaya çalışması, ABD'yi kaygılandırıyor. Washington bunun Afganistan'ın bölünmesine yol açacağından korkuyor. (Kohen, 2002:18).

Bu bağlamda ABD bir yanda Hazardaki enerji kaynaklarının kontrolü için çaba sarf ederken, diğer yandan Basra Körfezindeki enerji kaynaklarını emin ellerde bulundurulmasını temin etmeye çalışıyor (Eslan, 2001:15). Kısacası, ABD'nin Irak'ta giriştiği Körfez Savaşları'nın bütünsel amacı; kayıtsız şartsız küresel hegemonya oluşturmak ve post-modern bir "imparatorluk" kurmak olduğunu söyleyebiliriz. Irak'a tekrar yapılan saldırı, bu amacı sağlamaya dönük bir girişimdir. Afganistan'ın işgaliyle Orta Asya, Irak'ın işgaliyle de Ortadoğu kontrol altına alınmıştır.

Amerikalı teorisyenlerden Zbigniew Brzezinski, hayli iddialı şekilde "Hiçbir ülke, askeri, ekonomik, teknolojik ve kültürel açıdan ABD'ye rakip olacak konumda değildir" saptamasını yaptıktan sonra şöyle devam ediyor:

"Tarih boyunca tüm küresel iktidar adayları Ortadoğu ve Avrasya'dan kaynaklanmıştır. Çünkü bu bölgelere egemen olacak güç, dünyanın ekonomik olarak en üretken üç bölgesinden ikisi üzerinde belirleyici bir etkinlik elde edecektir" (Brzenski, 1998:15). Körfez savaşını, Birleşik Devletlerin küresel hegemonyası ve dünya jandarması rolünü teyit etme girişimi olarak değerlendiren James Petras ve Morris Morley'e göre de, savaşın ardından ABD, şu hedeflere ulaşmıştır:

1- Ekonomik alandaki rakiplerini, Japonya ve Almanya'yı askeri alanda tekrar baskı altına almış,

2- Avrupalı müttefiklerini, Birleşik Devletler merkezli koalisyonlara ayrıştırmış,

3- Üçüncü dünya borç ödemelerini, Birleşik Devletler yönetimindeki çokuluslu askeri güce katılmaları için koz olarak kullanmış,

4- Bu yolla üçüncü dünya teslim alınmış,

5- En önemlisi, Birleşik Devletleri ikinci sınıf bir egemen konumuna düşürmekte olan dünya tarihsel eğilimleri tersine çevirmeyi başarmıştır. Dolayısıyla Körfez savaşı, piyasaların, gelirin ve kaynak paylaşımının teknolojik piyasa güçlerince değil, siyasal/askeri egemenlikçe belirlendiği askeri merkezli yeni bir dünya düzenini tanımlamayı amaçlamıştır (Petras ve Morley, 1996: 22).

Davutoğlu'nun tespitiyle Körfez savaşı, "Saddam'ın saldırgan politikası yüzünden hem küresel ölçekli yenidünya düzeninin meşruiyet zemini oluşturmasını, hem de cari bölgesel dengelerin değiştirilmeden sürdürülmesini kolaylaştıran bir etki yapmıştır. Savaş, çift kutuplu dünyanın sonunu getiren Berlin Duvarı'nın çökmesi ardından Rusya'nın dağılmasıyla ABD'nin tek kutuplu bir dünya düzeni yaratma projesini hayata geçirmesine olanak tanıyan ilk girişim olması açısından tarihsel bir kırılma anını simgelemiştir. Körfez Savaşı, bu çabada önemli rol üstlenmiştir. ABD, Körfez savaşı sürecinde ve sonunda kürsel dengelerle ilgili şu ciddi mesajları vermiştir.

1- Uluslararası düzen ABD'nin hukuki ve reel politik patronajlığında yeniden yapılanmalıdır.

2- Bu düzenleyici fonksiyonun gerektirdiği maliyetler bu düzenin oluşturduğu güvenlik ile ekonomi-politik güç elde eden aktörlerce paylaşılmalıdır.

3- Uluslararası ekonomi-politik yapılanmanın stratejik doğal kaynaklarını barındıran Ortadoğu, ABD'nin tekelci güvenlik şemsiyesi altındadır ki, bu mesaj temelde Körfez savaşı öncesinde Irak ve İran gibi ABD karşıtlığı ile bilinen bölgesel güçlerle yoğun ilişki geliştiren ve silah teknolojisi aktaran Avrupalı güçleredir ve nihayet,

4- Yeni düzenin gerektirdiği uluslararası örgütlerin meşruiyet sağlayıcı rolü, ABD'nin siyasi iradesine bağlıdır ki, BM kararlarının son on yıl içindeki seyri bu mesajı pekiştirmiştir." (Davutoğlu,2002b: 345).

Körfez savaşının beklenilen en önemli sonucu ise; Irak'ın yeniden yapılanma adı altında üç ayrı bölgeye ayrılarak, parçalanmasına neden olacak bazı ciddi adımların atılmış olmasıdır. ABD'nin çıkarlarıyla da örtüşen bu yeni düzenlemede, yeni güçlerin ortaya çıkmasını yaratacak alt koşullar şimdiden oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu durum, komşu ülkelerin mevcut güç denklemlerini değiştirecek bazı politik sonuçları doğuracağı endişesiyle yeni stratejiler geliştirmelerine neden olabilir. Bölge devletlerin, Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması noktasındaki ısrarlarına rağmen, söz konusu bu yeni oluşumlar, gelecekte ciddi biçimde bölgesel güç dengelerini sarsacağı kaygısını da beraberinde getirmiştir.

KAYNAKÇA

Achcar, G. (2002). "Barbarlıklar Çatışması, 11 Eylül ve Sonrası", (Çev. U.U. Aydın), **Sahibini Arayan Barış,** (Der. M. Kürkçügil), Everest, İstanbul.

Arnove, A. (2003). "Amerika'nın Irak Savaşı", (Çev.: Ö.F. Kurhan), **Amerika'nın Irak Savaşı,** (Der.: A. Arnove), Aram, İstanbul.

Bauman, Z. (1997). **Küreselleşme,** (A.Yılmaz), Ayrıntı, İstanbul.

Bauman, Z. (2000). **Siyaset Arayışı,** (Çev. T. Birkan), Metis, İstanbul.

Chomsky, N. (2000). **Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi,** (Çev. A. Çakıroğlu & T. Birkan), Metis, İstanbul.

Chomsky, N. (2002). **Batı'nın Yeni Standartları,** (Çev. E. Kılıç), Everest, İstanbul.

Davutoğlu, A. (2002a). **Stratejik Derinlik,** Küre, İstanbul.

Davutoğlu, A. (2002b). **Küresel Bunalım,** Küre, İstanbul.

Eslen, N. (2001). "Enerji İçin Kıyasıya Kavga", **Radikal,** 14 Mayıs 2001.

Garaduy, R. (2002). **Amerikan Efsanesi,** (Çev. C. Aydın), Tev, İstanbul.

Giddens, A. (1998). **Modernliğin Sonuçları,** (Çev. E. Kuşdil), Ayrıntı, İstanbul.

Gökay, B. (2002). "Petrol Faktörü: Amerika'nın Afganistan Savaşının Ekonomik Boyutu", **Sahibini Arayan Barış,** (Der. M. Kürkçügil), Everest,İstanbul.

Hardt, M. & Negri, A. (2004). **Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi,** (Çev. B. Yıldırım), Ayrıntı, İstanbul.

Harvey, D. (2003). **Yeni Emperyalizm,** (Çev. H. Güldü), Everest, İstanbul.

Kohen, S. (2002). "Şimdi de Neden İran?", **Milliyet,** 06 Şubat 2002.

Luneau, G. (2001). "Akıl Nerede?", **11 Eylül: Bir Saldırının Yankıları,** (Çev. E. Büyükakıncı), Yapı Kredi, İstanbul.

Negri, A. & Hardt, M. (2000). **İmparatorluk,** (Çev.: A.Yılmaz), Ayrıntı, İstanbul.

Petras, J. & Morley, M. (1996). **İmparatorluk mu? Cumhuriyet mi?** (Çev.: N. Domaniç), Sarmal, İstanbul.

Said, E. (2004). **Hümanizm ve Demokratik Eleştiri,** (Çev. O. Akınhay), Agora, İstanbul.

Şahin, T.B. (2003). "21. Asrın Firavunu ABD'yi Durdurmak İçin Ne Yapmalı?", **Umran** Sayı:103.

Zbigniew, B. (1998). **Büyük Satranç Tahtası,** (Çev.: E. Kocabıyık vd.), Sabah, İstanbul.